

6. Kargina N.V. (2018). Resursi ta chinniki psihologichnogo blagopoluchchja osobistosti [Resources and factors of the personality's psychological well-being]. Candidate's thesis. Odessa [in Ukrainian].
7. Kashljuk Ju.I. (2016). Osnovni chinniki, jaki vplivajut' na psihologichne blagopoluchchja osobistosti [The main factors that influence the personality's psychological well-being]. *Problemy suchasnoi psichologii – Problems of modern psychology*, 34, 170–186 [in Ukrainian].
8. Kulikov L. V. (2000). Determinanty udovletvoryonnosti zhizn'yu. [Determinants of life satisfaction]. *Obshchestvo i politika – Society and politics*. Sankt Peterburg : Izd-vo S.-Peterburgskogo un-ta, 476–510 [in Russian].
9. Kurova A.V. (2018). Psykholohichni indyvidno-osobystisni determinanty subiektyvnoho blahopoluchchia maibutnikh psykholohiv. [Psychological individual-personal determinants of the subjective well-being of future psychologists]. Candidate's thesis. Odessa [in Ukrainian].
10. Maictruk V. M. (2018). Metodolohichni zacady doclidzhennia camopryiniattia cuchacnoi zhinky. [Methodological methods of researching the self-acceptance of the woman in question]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia "Psykhologichni nauky" – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Psychological Sciences"*, 1(1), 117–121 [in Ukrainian].
11. Tytarenko T.M. (2018). Sposoby pidvyshchennia psykholohichnogo blahopoluchchia osobystosti, shcho perezhyla travmu [Ways to enhance the psychological well-being of the trauma survivor]. *Psykhologhiia: teoriia i praktyka – Psychology: theory and practice*, 1(1), 112–119 [in Ukrainian].
12. Shevelenkova T.D. (2005). Psihologicheskoe blagopoluchie lichnosti (obzor osnovnykh koncepcij i metodik issledovanija) [Psychological well-being of the personality (review of the basic concepts and methods of research)]. *Psihologicheskaja diagnostika – Psychological diagnostics*, 3, 95–122 [In Russian].
13. Ryan R.M., Deci E.L. (2000). The darker and brighter sides of human existence: Basic psychological needs as a unifying concept. *Psychological Inquiry*, 11, 319–338 [in English].
14. Ryff C. D. (1996). Psychological Well-Being. *Encyclopedia of Gerontology*, 2, 365–369 [in English].

Стаття надійшла до редакції 16.01.2020.

The article was received 16 January 2020.

УДК 159.923.33:75.03

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-1-6>

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ЖИВОПИСУ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ ОСОБИСТОСТІ

Мартинюк Юлія Олександрівна,

кандидат психологічних наук,

викладач кафедри загальної психології та психології розвитку особистості

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

qerida28@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5246-848X>

Метою статті є теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження зв'язку уподобань стилю живопису і сформованих видів життєвих сценаріїв. У статті розглядається актуальна для сучасного суспільства тема, а саме зв'язок залежності художніх переваг і соціальної ситуації розвитку суспільства в різні епохи. У статті зроблено акцент на тому, що культура завжди відіграла особливу роль в удосконаленні особистості, у формуванні її індивідуальної картини світу, бо в ній акумульовано весь емоційно-моральний і оцінний досвід суспільства.

Методи. З метою дослідження сформованих впродовж життя психологічних особливостей була використана методика «Мій життєвий шлях», методика «Індекс життєвого стилю» (ІЖС) (Р. Плучик, Г. Келлерман, Г. Конте), методика «Виявлення життєвих цінностей особистості» (П.М. Іванов, Є.Ф. Колобов). Для дослідження уподобань певного стилю живопису була використана авторська анкета, а також метод спостереження та метод бесіди для уточнення достовірності отриманих результатів.

Результати. Встановлено зв'язок між уподобаннями респондентів в живописі певних стилів та сформованими психологічними особливостями. Встановлено високий рівень взаємозв'язку між уподобаннями в живописі стилю Відродження, Класицизму, Імпресіонізму та Абстракціонізму і сформованими впродовж життя особливостями респондентів. Завдяки емпіричному дослідженню було встановлено, що існує зв'язок між уподобаннями в живописі стилів Бароко та Сюрреалізму та сформованими психологічними особливостями вибірки. Виявлено такі види життєвих сценаріїв респондентів: відроджений, барочний, класичний, імпресіоністичний, сюрреалістичний та абстрактний. Представлено особливості виявлених видів життєвих сценаріїв.

Висновки. Аналіз особливостей сприйняття стилів живопису як результат життєвого шляху особистості свідчить про те, що існує зв'язок на високому рівні між сформованими психологічними особливостями в онтогенезі та уподобаннями в живописі певних стилів. Через виявлений зв'язок були встановлені види життєвих сценаріїв та їх особливості.

Ключові слова: людина, мистецтво, життєвий сценарій, стилі і напрямки в живописі, епоха, художньо-естетичні цінності, індивідуально-типологічні особливості.

PECULIARITIES OF PERCEPTION OF PAINTING AS A RESULT PERSONALITY LIFE WAY

Martyniuk Yuliia Oleksandrivna,

Candidate of Psychological Sciences,

Senior Lecturer in the Department of General Psychology and Psychology
of Personality Development

I. I. Mechnikov Odessa National University

qerida28@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5246-848X>

Purpose. The purpose of the article is theoretical substantiation and empirical study of the connection between preferences of the style of painting and the formed types of life scenarios. The article deals with a topic that is relevant to modern society, namely the connection of the dependence of artistic preferences and social situation of the development of society in different epochs. The article focuses on the fact that culture has always played a special role in the improvement of personality, in the formation of its individual picture of the world, because it accumulated all the emotional, moral and evaluative experience of society.

Methods. Were used the next psychodiagnostic tests for the research of the formed psychological features during life: the test "My life path", the test "Life style Index" (R. Pluchik, G. Kellerman, G. Conte), the test "Detection of life's values of the personality" (P.M Ivanov, E.F Kolobov). Was used an author questionnaire to the research preferences of a particular style of painting, and the method observation and the method conversation were used to clarify of the results obtained.

Results. The connection between the respondents' preferences in painting certain styles and the formed psychological features is established. There is a high level of correlation between preferences in painting style of Renaissance, of Classicism, of Impressionism and of Abstractionism and the formed psychological characteristics of the respondents throughout life. Owing to empirical research, it has been found that there is the connection between preferences of Baroque and Surrealism painting and the formed psychological features of the sample. The following types of respondents' life scenarios were identified: revived, baroque, classical, impressionistic, surreal and abstract. Features of identified types of life scenarios are presented.

Conclusions. The analysis of the peculiarities of the perception of painting styles as a result of the life path of the person shows that there is a high level connection between the formed psychological peculiarities in ontogeny and the preferences in the painting of certain styles. In turn, through the revealed connection, types of life scenarios and their peculiarities were established.

Key words: *person, art, life scenario, styles and directions in painting, epoch, artistic and aesthetic values, individually typological features.*

Вступ

Одним з основних завдань суспільства, що постають перед системою сучасного виховання і освіти, а також перед психологічною наукою, є формування культури особистості. Актуальність цього завдання пов'язана з переглядом системи життєвих сценаріїв, що засвоєні індивідом. Стрімкість змін у всіх сферах життя змушує адаптуватися до ритму руху в майбутнє і шукати нові й нестандартні рішення. Кожна особистість є творцем власної біографії, тісно залежить від свого минулого, що безпосередньо й опосередковано впливає на сьогодення. Згідно з цим формування культури підростаючого покоління можливо здійснити при зверненні до художніх цінностей, накопичених суспільством в процесі його існування. За своєю природою мистецтво є глибоко гуманістичним, оскільки у центрі його інтересів завжди стоїть людина, а живопис – це особлива мова, яка вироблена і розвинена людством за багатовікову історію свого існування. Живопис був створений для передачі думок і почуттів, для передачі людського досвіду, який

іноді дуже важко або неможливо передати ніяким іншим шляхом. Отже, однією з головних переваг живопису є те, що це особливе бачення, яке передбачає специфічну здатність сприймати синхронізм зовнішніх речей і явищ в їх зв'язку з внутрішнім змістом. Ця особливість дозволяє побачити особливості впливу пізнавальної та виховної сфер і засвоєних життєвих сценаріїв на цій основі. Таким чином, стає істотною необхідність встановлення взаємозв'язку психологічних особливостей особистості та уподобань в певних видах живопису, а також встановлення на цій основі відповідних особливостей життєвих сценаріїв.

Метою дослідження є розкриття зв'язку сформованих особливостей життєвих сценаріїв та уподобань особистістю певних стилів живопису.

Завдання: 1) теоретичний аналіз літератури з проблеми дослідження впливу мистецтва на суспільство і суспільства на мистецтво; 2) встановлення зв'язку між уподобаннями особистістю певних стилів живопису та сформованими психологічними особливостями; 3) виявлення

основних видів життєвих сценаріїв та їх особливостей.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Дослідження багатьох вчених показали, що на розвиток науки і людську діяльність впливають кілька таких факторів: соціальна ситуація розвитку суспільства і особливості особистості суб'єкта діяльності. З огляду на це художньо-естетичне життя як компонент соціальної ситуації розвитку займає одне з найважливіших місць у житті суспільства взагалі. Значення цієї галузі духовного життя суспільства зумовлене специфікою призначення, яка полягає у тому, щоб залучити людину до багатств світової та вітчизняної культури, навчити прийомам та правилам її споживання, а також сприяти розвитку творчої активності особистості. Аналіз функціонування суспільної свідомості переконливо доводить, що духовні і художньо-естетичні фактори дозволяють суттєво впливати на вирішення актуальних проблем українського суспільства. Отже, первинні форми афективно-смислових утворень людської свідомості існують поза кожною окремою людиною. Вони існують в людському суспільстві у вигляді творів художнього мистецтва (Сафронов, 1984).

Єдиним принципом художнього мислення є ключова ознака, відповідно до якої роботи майстрів можуть бути віднесені до того чи іншого часу. Кожне покоління та кожна епоха внесла свій вклад у формування системи моральних цінностей людини та суспільства в цілому. Це відображено у відповідних стилях мистецтва. Стили та напрямки в живописі, як і в інших видах образотворчого мистецтва, дуже різноманітні і багатогранні. Стили живопису являють собою систему художніх прийомів, засобів художньої виразності, які покликані висловити певну ідею, світогляд, що є домінуючим в певному співтоваристві на даному відрізку часу (Ермолаева-Томина, 2003).

Теоретичний аналіз показав, що художники будь-якої епохи в живописних роботах відображали внутрішній світ людини. Представники психології мистецтва вважали, що живопис повинен бути результатом дослідження світу з метою відтворення його картини (Пезешкиан, 2004).

Отже, соціальна ситуація певного часового відрізка розвитку суспільства вимагала від живопису поєднання знань та інтуїції, що дозволяло створювати фізичну інтерпретацію емоцій і почуттів. Робота художників – це результат спостереження за людьми. Основною метою живопису було і є пробудження думок і емоцій, відгук

людей певної епохи (Грузенберг, 2008: 69–80).

У живопису картина внутрішнього світу людини відбивається найчастіше. Формування певних психологічних особливостей – бажань, мотивів, інтересів, рівня розвитку культури – є складним і тривалим процесом, який залежить від самої людини та суспільства. З огляду на зазначене можливе становлення чи якісна зміна ціннісних орієнтацій за допомогою засобів мистецтва (Титаренко, 2003).

Отже, актуальним є завдання з огляду на зв'язок між уподобанням особистістю певного живописного стилю та її сформованими особливостями встановити типові психологічні ознаки життєвого сценарію особистості.

2. Методологія та методи

На думку вчених, особливе значення мистецтво має при вивченні особистості. Прихильники гуманістичного підходу вважали, що взаємодія вчених з письменниками, які відображають свій життєвий досвід та особливості своєї інтуїції у творах, значно урізноманітнює і поглиблює вивчення особистості. Це стосується прийомів тонкого психологічного спостереження та опису, розуміння конкретної особистості в її цілісності, а також інтересу до індивідуальності (Стишенок, 2010).

Згідно з системно-динамічним підходом взаємодія особистості і творів мистецтва має складний системно-динамічний характер. Динамічна система цієї взаємодії визначається цілою низкою ситуативних, позаситуативних і особистісних факторів, включає різні психологічні процеси, стадії (Зиновьева, 2001: 3–12).

З огляду на сказане епоху Відродження європейської культури, яка мала світове значення, можна розглядати в рамках цього підходу. Епоху Відродження часто називають періодом гуманізму, оскільки вона пов'язана з пробудженням всебічного інтересу до людини. Основними рисами культури та вимогами до особистості були такі: необхідність повернення з божественних висот на земний ґрунт, відмова від релігійних і схоластичних уявлень про душу, заклик до правдивого і досвідченого опису душевного світу. Тобто основну увагу було приділено людині і її проблемам. (Синергетическая парадигма: нелинейное мышление в науке и искусстве, 2011: 356–377).

У рамках індивідуально-цілісного підходу розглядаються реальні процеси взаємодії особистості і твори мистецтва в усьому їхньому якісному різноманітті. Особливості даної взаємодії можливо розглянути в рамках такого стилю живопису, як Бароко.

Основним завданням даного стилю була демонстрація складності і суперечливості натури людини, багатогранності її зовнішнього та внутрішнього вигляду. До головних особливостей художнього стилю Бароко слід віднести його урочистість, величність, здатність висловити задоволення життям, його повноту. Тобто художники того часу захоплювалися людьми. Це відчуття краси, поміркованого і спокійного перебігу життя, щастя людини знаходило переломлення в їх творіннях. Необхідно зазначити, що відрізняється Бароко в живопису своєю виразністю, контрастністю, надзвичайною фантазійністю (Зиновьева, 2001: 3–12; Нагибина, 2005).

Відповідно до еволюційного підходу для власного виживання людина повинна задіяти всі свої ресурси (зокрема, психічні). Це призводить до змін у середовищі, тому людина змушена знову і знову пристосовуватися, адаптуватися. Середовище завдяки своїм змінам є творчою силою. Поведінка людини формується під впливом чинників соціального середовища. Необхідно відзначити, що саме в цю епоху формується Класицизм, де велике значення надавалося виховній та громадській функції мистецтва. Основним завданням Класицизму у живопису було формування новітніх етичних норм, через образи відтворених у картинах митців, тобто підпорядкування загальному особистому, пристрастей – розуму, обов'язку, верховним інтересам громадськості, законам світобудови, стійкості перед мінливістю буття і жорстокістю долі.

Згідно з когнітивно-афективним підходом існує зв'язок між мистецтвом і емоційною сферою людини, де емоції, які працюють в мистецтві, відрізняються від інших тим, що вони сублімовані. У рамках даного підходу виникає абсолютно новий напрямок – Імпресіонізм, оскільки це світ почуттів, емоцій і швидкоплинних вражень. Цей стиль художнього мистецтва демонстрував, що необхідно цінувати не зовнішні риси (реалістичність, натуральність), а внутрішні почуття (реалістичність виражених відчуттів, внутрішній стан особистості, атмосферу, глибину) (Синергетическая парадигма: нелинейное мышление в науке и искусстве, 2011: 356–377; Пезешкиан, 2003).

Протиріччя між зростаючими потребами особистісно орієнтованої практики (консультування і психотерапія з використанням творів живопису) в адекватній їй проблематизації науковій основі призвели до формування такого стилю, як Сюрреалізм. Великий вплив на розвиток даного стилю зробили роботи психоаналітиків, тому для

створення своїх специфічних шедеврів сюрреалісти використовували сні і галюцинації. Необхідно зазначити, що картини художників-сюрреалістів зробили революцію у взаєминах людського розуму з навколишньою дійсністю у зв'язку з відсутністю достовірних даних про специфіку живого й реального процесу сприйняття живопису в цю епоху.

У контексті діяльного підходу мистецтво розглядається як механізм трансляції смислів. У рамках даного підходу розвивається абстрактне мистецтво як стиль, який відмовився від форм, максимально наближених до дійсності. На думку художників-абстракціоністів, їх мистецтво привчає людину до філософського способу життя. Основним завданням абстракціонізму є розширення світогляду людини через демонстрацію безпредметності світу, існування чогось незрозумілого і непідвладного, що знаходиться за межею звичного сприйняття (Личность в современном мире: от стратегии выживания к стратегии жизнестроительства, 2001: 177–186).

Ми використали теоретичні методи, зокрема індукцію, абстрагування, узагальнення, систематизацію, та емпіричні методи, зокрема метод психологічної діагностики, а також методи математичної обробки даних, зокрема описову статистику, кореляційний аналіз. Метод психологічної діагностики містив методикою «Мій життєвий шлях» (І.Л. Соломін), методикою «Індекс життєвого стилю» (ІЖС) (Р. Плучик, Г. Келлерман, Г. Конте), методикою «Виявлення життєвих цінностей особистості» (Must-тест) (П.М. Іванов, Є.Ф. Колобов), авторську анкету для обрання стилю живопису. Після проходження дослідження з респондентами застосовувався метод бесіди для уточнення достовірності отриманих результатів.

3. Результати та дискусії

Необхідно зазначити, що дослідницьку вибірку склали 86 жінок і чоловіків віком від 30 до 35 років з психологічною освітою. У ході дослідження був встановлений значущий кореляційний зв'язок на рівні 0,867 між уподобаннями в живопису стилю Відродження та такими особливостями респондентів: наявністю великого інтересу до людини і її діяльності, новим баченням себе, прагненням інтегрувати досвід, отриманий в минулому, до нового. Кореляційний аналіз даних за методикою «Індекс життєвого стилю» та авторською анкетою показав, що уподобання стилю Відродження високо корелюють з такими захисними механізмами, як компенсація, раціоналізація та проекція.

Завдяки кореляційному аналізу результатів, які були отримані під час дослідження, встановлено, що існує значущий взаємозв'язок на рівні 0,654 між уподобанням стилю живопису Бароко та виявленими особливостями респондентів. Отриманий результат свідчить про те, що респондентам, які обрали стиль Бароко, притаманні такі особливості: поєднання фантазій і реальності у своєму житті, життєстверджуючий характер, конфронтація, знаходження в стані динаміки, важливість масштабу розгорнутої ними діяльності, здібність висувати прогресивні ідеї про складність світобудови, безмежності і різноманіття світу, про його непостійність. Їм притаманне використання таких захисних механізмів: заміщення та реактивного формування.

Встановлено значущий взаємозв'язок на рівні 0,85 між уподобаннями такого стилю живопису, як Класицизм, та прагненням розпізнавати тільки істотні й типологічні риси у кожному явищі, відкиданням випадкових індивідуальних ознак; між дотриманістю високої моралі та стриманістю культури; між прагненням до тілесних контактів і важливістю власних кордонів, а також кордонів інших людей. На основі даних, отриманих за методикою «Індекс життєвого стилю», було виявлено, що існує прямий кореляційний зв'язок на рівні 0,65 між уподобаннями Класицизму та такими захисними механізмами, як регресія, витискання та раціоналізація.

Необхідно відмітити, що існує значущий зв'язок на рівні 0,971 між обранням такого стилю живопису, як Імпресіонізм, схильністю до фокусуватися на виключно позитивних і світлих моментах, та такими захисними механізмами, як заперечення реальності, регресія, заміщення, раціоналізація та компенсація.

Існує кореляційний зв'язок на рівні 0,678 між уподобаннями респондентами стилю Сюрреалізму та прогресивністю поглядів, прагненням до перетворень в світі. Слід зазначити, що існує слабкий зв'язок на рівні 0,567 між уподобаннями стилю Сюрреалізму та чистим психологічним автоматизмом, позбавленим емоційності і внутрішнього змісту. Згідно з даними методики «Індекс життєвого стилю» було встановлено, що респонденти, які обрали стиль Сюрреалізму, використовують такі захисні механізми: проєкцію, реактивне формування, заміщення та заперечення реальності.

Встановлено, що існує зв'язок на рівні 0,844 між уподобаннями стилю Абстракціонізму та дотриманням суворості і чіткої лінії поведінки, демонстрацією стійких станів.

Необхідно наголосити, що встановлено зв'язок на рівні 0,76 між уподобаннями абстрактного стилю живопису та необхідністю вільного прояву і демонстрації динаміки почуттів. Завдяки кореляційному аналізу було виявлено, що респондентам, яким подобається абстрактний стиль живопису, притаманні раціоналізація, компенсація та проєкція.

На основі проведеного дослідження були сформовані такі види життєвих сценаріїв особистості: відроджений, барочний, класичний, імпресіоністичний, сюрреалістичний та абстрактний.

Були виявлені основні характеристики відродженого життєвого сценарію. Це реалістичний погляд на світ, жвавість і гуманістичні ідеали, метапозиція (що дозволяє побачити картину того, що відбувається, цілком і кожен елемент окремо).

У ході емпіричного дослідження було виявлено, що основними ознаками барочного життєвого сценарію є прагнення показати свою міць і спроможність, прагнення до урочистості і парадності, пишноти.

Класичний життєвий сценарій характеризується такими психологічними особливостями, як будова світогляду на основі міцних канонів, структурність, логічність самої світобудови.

Було виявлено, що основними психологічними ознаками імпресіоністичного життєвого сценарію є такі: уникання будь-яких подробиць і фокусування на тому, що є важливим на даний час; спрямованість на події і моменти, що відбуваються тут і зараз; демонстрація неважливості форми і змісту. Було встановлено, що респонденти зі сформованим імпресіоністичним життєвим сценарієм демонструють ефективні результати роботи, працюючи на відкритому повітрі, люблять природу і чітко розмежовують отримані враження, почуття й емоції.

Виявлено, що сюрреалістичному життєвому сценарію притаманне відображення через інтуїтивні, несвідомі почуття справжньої людської сутності і довколишньої світобудови. Встановлено, що для респондентів зі сформованим сюрреалістичним життєвим сценарієм величезне значення має символіка образів, а також магічний зміст речей.

Було встановлено, що абстрактний життєвий сценарій має основну психологічну ознаку, якою є прагнення до пізнання світу через надсвідомість (пізнання завдяки своєму чуттєвому світу).

Висновки

На основі теоретичного аналізу літератури з проблеми дослідження зв'язку

мистецтва і розвитку суспільства було встановлено, що за своєю природою мистецтво є глибоко гуманістичним, адже в центрі його інтересів завжди стоїть людина. Як частина однієї сім'ї, суспільства, як сучасник епохи, як представник покоління кожна людина якимось чином включає в свою історію, історію своєї сім'ї, людства величезний спектр соціально-історичних ритмів.

Був встановлений взаємозв'язок уподобань особистістю певних стилів живопису та сформованих психологічних особливостей. Існує зв'язок на рівні 0,867 між обранням в живопису стилю Відродження та наявністю великого інтересу до людини і її діяльності. Був встановлений зв'язок на рівні 0,654 між перевагою в живопису стилю Бароко та наявністю життєстверджуючого характеру, здібністю висувати прогресивні ідеї про складність світобудови, про безмежність і різноманіття світу, про його непостійність. Існує зв'язок на рівні 0,85 між обранням респондентами стилю Класицизму та прагненням в кожному явищі розпізнати тільки істотні, типологічні риси з відкиданням випадкових індивідуальних ознак. Встановлено, що існує зв'язок на рівні 0,971 між обранням стилю Імпресіонізму та схильністю фокусуватися на виключно позитивних і світлих моментах. Існує кореляційний зв'язок на рівні 0,678 між уподобаннями респондентами стилю Сюрреалізму та прогресивністю, прагненням до перетворень у світі. Був встановлений зв'язок на рівні 0,844 між уподобаннями стилю Абстракціонізму та дотриманням суворої і чіткої лінії поведінки, а також можливістю проявляти всю гаму почуттів.

Були виявлені основні види життєвих сценаріїв та їх особливості. Це відроджений, барочний, класичний, імпресіоністичний, сюрреалістичний та абстрактний життєві сценарії. Особливості відродженого життєвого сценарію такі: реалістичний погляд на світ, жвавість і гуманістичні ідеали. Особливості барочного життєвого сценарію такі: прагнення показати свою міць і спроможність, прагнення до урочистості і парадності, пишноти. Особливості класичного життєвого сценарію такі: дотримання суворих канонів у своїй життєдіяльності, фокусування на суспільно-виховній функції в процесі саморозвитку. Особливості імпресіоністичного життєвого сценарію такі: диференціація отриманих вражень, почуттів і емоцій, за можливості уникання будь-яких подробиць, намагання вловити загальне враження від ситуації. Особливості сюрреалістичного життєвого сценарію такі: відображення через інтуїтивні, несвідомі почуття справжньої людської сутності і довколишньої світобудови. Особливістю абстрактного життєвого сценарію є прагнення до пізнання світу завдяки своїй чуттєвості.

Отже, культурний час – дуже тривалий час. Позбавити себе від його впливу дуже важко, як і від впливу своєї родини, етносу, генерації та держави. В умовах затвердження державності, коли головним чинником українського суспільства є значимість людської особистості, подальші перспективи дослідження вбачаємо в обґрунтуванні впливу особливостей виховання та взаємовідносин у родині на формування певних життєвих сценаріїв, оскільки останні впливають на формування певних художньо-ціннісних орієнтацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грузенберг С.О. Теория катарсиса. Творчество как катарсис. *Практична психологія і соціальна робота*. 2008. № 1. С. 69–80.
2. Ермолаева-Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Москва : Академический Проект, 2003. 304 с.
3. Зиновьева М.В. Влияние стиля родительского воспитания на развитие предпосылок мировоззрения у детей дошкольного возраста. *Психологическая наука и образование*. Москва, 2001. № 1. С. 3–12.
4. Индивидуальные стратегии восприятия живописи. Синергетическая парадигма: нелинейное мышление в науке и искусстве. Москва : «Прогресс-традиция», 2001. С. 356–377.
5. Нагибина Н.Л., Артемцева Н.Г., Грекова Т.Н. Психология искусства: типологический подход. Москва : Моск. гуманит. ун-та, 2005. 240 с.
6. Пезешкиан Х., Воронов М. Введение в позитивную психологию и психотерапию. Харьков, 2003. 66 с.
7. Пезешкиан Н. Психотерапия повседневной жизни: тренинг разрешения конфликтов. Санкт-Петербург : Речь, 2004. 288 с.
8. Сафронов Б.В. Эстетическое сознание и духовный мир личности. Москва : Знание, 1984. 247 с.
9. Стишенков И.В. Сказкотерапия для решения личных проблем. Санкт-Петербург : Речь, 2010. 252 с.
10. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ : Либідь, 2003. 376 с.
11. Художественная деятельность и личностная интеграция. *Личность в современном мире: от стратегии выживания к стратегии жизнетворчества*. Кемерово : ИПК «Графика», 2002. С. 177–186.

REFERENCES:

1. Gruzenberg S.O. (2008). Teoriya katarsisa. Tvorchestvo kak katarsis: [The theory of catharsis. Creativity as a catharsis]. *Praktichna psihologiya i social'na robota – Practical psychology and social work*, 1. 69 – 80. [in Russian].
2. Ermolaeva-Tomina L.B. (2003) *Psihologiya hudozhestvennogo tvorchestva [Psychology of art creation]*. Moscow: Akademicheskij Proekt. [in Russian].
3. Zinov'eva M.V. (2001) Vliyanie stilya roditel'skogo vospitaniya na razvitie predposylok mirovozzreniya u detej doskol'nogo vozrasta [The influence style parental education on the development of prerequisites world view inpreschool children]. *Psihologicheskaya nauka i obrazovanie – Psychological science and education*, 1. 3-12. [in Russian].
4. Individual'nye strategii vospriyatiya zhivopisi (2011) [Individual strategies for the perception of painting]. *Sinergeticheskaya paradigma: nelinejnoe myshlenie nauke i iskusstve – Synergetic paradigm: nonlinear thinking in science and art*. Moscow: «Progress-tradiciya», 356-377. [in Russian].
5. Nagibina N. L., Artemceva N. G., Grekova T. N. (2005) *Psihologiya iskusstva: tipologicheskij podhod [Psychology of art: typological approach]*. Moscow: Mosk. gumanit. un-ta, [in Russian].
6. Pezeshkian N. (2004) *Psihoterapiya povsednevnoj zhizni: trening razresheniya konfliktov [Psychotherapy of everyday life: the training of conflict resolution]*. Saint Petersburg, Rech. [In Russian].
7. Safronov B.V. (1984) *Esteticheskoe soznanie i duhovnyj mir lichnosti [Aesthetic consciousness and the spiritual world of a person]*. Moscow: Znanie, [in Russian].
8. Stishenok I. V. (2010) *Skazkoterapiya dlya resheniya lichnykh problem [Fairytale for solving personal problems]*. Saint Petersburg, Rech' [in Russian].
9. Tytarenko T.M. (2003). *Zhyttievyy svit osobystosti: u mezhakh i za mezhamy budennosti. [The personal life of the individual: within and beyond every day life]* Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
10. Hudozhestvennaya deyatelnost' i lichnostnaya integraciya (2002) [Artistic activities and personal integration]. *Lichnost' v sovremennom mire: ot strategii vyzhivaniya k strategii zhiznetvorchestva. Personality in the modern world: from a survival strategy to a life-creating strategy*. Kemerovo : IPK «Grafika», 177-186. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 13.01.2020.

The article was received 13 January 2020.

УДК 159.923:534.3

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-1-7>

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ СВЯЗЬ ПРИСТРАСТΙΑ К ПРОСЛУШИВАНИЮ МУЗЫКИ С ПСИХОЛОГИЧЕСКИМИ ЗАЩИТАМИ СТУДЕНТОВ

Плохих Виктор Владимирович,

доктор психологических наук, профессор,

профессор кафедры психологии развития и социальных коммуникаций

Южноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского

plokhikh_v@ukr.net

ORCID: 0000-0001-7897-3417

Яковлева Татьяна Андреевна,

магистр

Южноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского

tatiana_03@meta.ua

ORCID: 0000-0001-5151-232X

Майер Юрий Вячеславович,

магистр

Южноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского

ezoterik7@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4643-060X

Целью исследования было определение личностных предпосылок и особенностей реализации пристрастия к прослушиванию музыки как ресурса психологических защит у студентов. **Методы.** Испытуемыми были 97 студентов. Уровень увлечения испытуемых прослушиванием музыки оценивался с помощью исследовательской анкеты. Были использованы такие методики: шкала субъективного контроля Р. Баумейстера, опросник временной перспективы Ф. Зимбардо, Фрайбургский личностный опросник, опросник «Защитные стили поведения» (Келлерман–Плутчик–Конте). Для статистического анализа данных применялся кластерный и корреляционный анализ, критерий U Манна-Уитни. **Результаты.** Посредством кластерного анализа в группе было выделено две подгруппы. В подгруппе 1 сравнительно выше самоконтроль, но ниже гедонистическая направленность настоящего, субъективная значимость